Capitolul VIII

Natura semiotică a limbajului uman

Una dintre puținele idei cu caracter general-teoretic acceptate în mod tacit deopotrivă de „simțul comun", ca și de teoreticienii limbajului privește înțelegerea unităților verbale ca semne, adică substitute materiale ale unor „conținuturi" din afara lor. Se poate spune că, exprimată expres sau nu, expusă sistematic sau doar intuită, natura semiotică a limbajului uman a fost înțeleasă ca atare dintotdeauna.

8.1. Semiotica – știință a semnelor

S e m i o t i c a sau s e m i o l o g i a este socotită în genere o știință relativ recentă. Dacă acceptăm însă definiția cea mai largă a acestei științe, aceea de doctrină a semnelor, constatăm că, cel puțin în spațiul cultural european, reflecția sistematică asupra semnelor în general și a semnelor lingvistice în special are o tradiție veche de aproximativ 2.000 de ani. Este de ajuns să amintim doar claritatea definiției semiologice pe care Aristotel a dat-o semnului verbal ca „simbol al unor stări sufletești", coerența internă a doctrinei stoice referitoare la natura dual a alcătuirii semnului verbal (*semainon/semainomenon*) sau de ampla sistematizare a teoriile înaintașilor pe care a operat-o Sf. Augustin[1], ca și amploarea și subtilitatea distincțiilor teoretice pe care le găsim la gînditorii scolastici,

1. Perceput ca fiind „cel mai mare semiotician al Antichității și deopotrivă ca adevăratul întemeietor al acestei direcții de cercetare" (COSERIU, *Geschichte...*, I, p. 123), Sf. Augustin a făcut din problema semnelor (*de signis*, *doctrina signorum*) o preocupare centrală a demersurilor sale teoretice. Presărate aproape în toate scrierile sale, dar mai ales în cele din tinerețe (*De dialectica*, *De magistro*, *De musica*), dar și în *Confesiuni*, ca și în construcții teoretice mai ample precum *De doctrina christiana* și *De Trinitate*, formulările teoretice augustiniene se referă la chestiuni centrale ale unei semiotici generale virtuale, cum ar fi: definiția semnului în general, tipologia semnelor, definirea semnului verbal, natura dual a structurii oricărui semn verbal (*vox* + *significatio*), definirea vorbirii ca proces semiotic în care sunt angrenați vorbitorul și ascultătorul și care reclamă implicarea raportării semnului verbal la ceva exterior lui etc.

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)

în special la autorii de „gramatici speculative", pentru a accepta cu uşurinţă evidenţa faptului că învăţaţii moderni socotiţi „întemeietori" ai semioticii, americanul Ch.S. Peirce (1839-1914) sau Ferdiand de Saussure, se înscriu firesc într-o puternică tradiţie.

Cel care a creat termenul tehnic de *semiotică* (engl. *semiotics*), forjînd, prin analogie cu διαλεκτικη sau ρετορικη, un potenţial substantiv grecesc *σεμειοτικη (< σεμειον 'semn'), a fost, se ştie, John Locke (1632-1704). În cap. I al Cărţii a II-a din celebra sa lucrare *Essay concerning human understanding*, filosoful englez s-a referit pe larg la raportul dintre gîndire şi limbaj şi, pe linia nominalismului scolastic, afirma că ceea ce numim universalii lingvistice sau concepte nu au o realitate obiectivă, ci sunt creaţia intelectului uman, iar semnificaţia cuvintelor este absolut arbitrară, acestea nefiind altceva decît semne ale conceptelor. În consecinţă, Locke se gîndeşte la utilitatea unei ştiinţe a semnelor care ar trebui numită *semiotică.*

Revenind la epoca modernă, gînditorul american Ch.S. Peirce pare să fi fost cel dintîi care a încercat să facă din semiotică o ştiinţă autonomă, concepută ca un fel de meta-doctrină pentru tot restul ştiinţelor şi al practicilor umane specifice. Pentru Peirce, lumea umană este o lume a semnelor. Alături de acest accent pus pe semn în definirea umanului, originalitatea gîndirii lui Peirce se mai reflectă în definiţia pe care o dă semnului[2] şi în clasificarea tipurilor de semne. Un grad superior de acceptanţă a dobîndit, printre specialişti, tipologia semnelor propusă de Peirce, care distinge între semne iconice (*icon*), semne indiciale (*index*) şi semne cu caracter simbolic (*symbol*)[3]. Un *icon* ar fi acel semn care prezintă o configuraţie calitativă

2. Vezi PEIRCE, *Semnificaţie*..., p. 285: „Un *semn* sau *representamen* este un prim care întreţine cu un secund, numit *obiectul* său, o relaţie triadică atît de autentică, încît ea poate determina un terţ, numit *interpretantul* său, să întreţină cu obiectul său aceeaşi relaţie triadică pe care o întreţine el însuşi cu acelaşi obiect". *Cf.* şi *ibidem*, p. 269: „Un semn sau representamen este ceva care ţine locul a ceva pentru cineva, în anumite privinţe sau în virtutea anumitor însuşiri. El se adresează cuiva, creînd în mintea acestuia un semn echivalent, sau poate un semn mai dezvoltat. Semnul acesta pe care-l creează îl numesc *interpretantul* primului semn. Semnul ţine locul a ceva, anume al obiectului său. El ţine locul acestui obiect nu în toate privinţele, ci cu referire la un fel de idee, pe care am numit-o uneori *fundamentul* representamenului".

3. *Cf. ibidem*, p. 277: „Un *icon* este un semn care se referă la obiectul pe care îl denotă doar în virtutea însuşirilor proprii, pe care le posedă fie că un asemenea

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)

identică cu cea a obiectului pe care îl reprezintă, ca de exemplu imaginea fotografică sau desenul exact al unui anumit obiect. În sfera limbajului uman, caracterul iconic poate fi atribuit onomatopeelor, prin care se imită de către vocea umană sunete sau zgomote din natură. *Indicele* este privit ca un semn aflat în relație de contiguitate sau consecutivitate cu obiectul desemnat, cum este, de exemplu, temperatura crescută un semn al gripei la oameni, sau poziția giruetei un semn al direcției vîntului. În limbajul uman natural, sunt semne indiciale toate elementele deictice: *eu, tu, acesta, acela, aici, acum* etc. În fine, *simbolul* este semnul cu cel mai înalt grad de abstractizare, deoarece implică o convenție interpretativă între cei care îl utilizează. Simboluri prin excelență sunt majoritatea semnelor lingvistice.

O altă perspectivă semiologică globală o regăsim la Ferdinand de Saussure, pentru care lingvistica este prin sine însăşi o semiologie:

> Limba este un sistem de semne ce exprimă idei şi, prin aceasta, ea este compatibilă cu scrisul, cu alfabetul surdomuților, cu riturile simbolice, cu formele de politețe, cu semnalele militare etc. Numai că ea este cel mai important dintre aceste sisteme. Se poate deci concepe *o știință care studiază viața semnelor în viața socială*; ea ar forma o parte a psihologiei sociale şi, prin urmare, a psihologiei generale; o vom numi *semiologie* (din grec. *semeîon* 'semn'). Ea ne-ar învăța în ce constau semnele şi ce legi le cîrmuiesc (SAUSSURE, *Curs*, p. 41).

Ca o consecință a acestei înțelegeri a semiologiei, Saussure consideră că sarcina principală a lingvistului ar fi aceea de „a defini ceea ce face din limbă un sistem special în ansamblul faptelor semiologice".

O a treia perspectivă globală şi integratoare asupra locului limbajului în cadrul unei doctrine semiologice supra-ordonate a fost trasată, pe fundamente filosofice, de gînditorul german de orientare neokantiană Ernst Cassirer (1874-1945), a cărui operă fundamentală, intitulată *Philosophie der symbolischen Formen*, a fost concepută de autor ca o trilogie: I – *Die Sprache* (1923), II – *Das mythische Denken* (1925) şi III – *Phänomenologie der Erkenntnis* (1929). Pentru Cassirer, funcția fundamentală a limbajului nu este atît cea de comunicare, cît cea de organizare, de conceptualizare şi de articulare a lumii, prin intermediul

---

obiect există sau nu în realitate. (...) Un *indice* este un semn care se referă la obiectul pe care-l denotă în virtutea faptului că este într-adevăr marcat de acest obiect. (...) *Un simbol* este un semn care se referă la obiectul pe care îl denotă în virtutea unei legi, de obicei o asociere de idei generale, care determină interpretarea simbolului ca referindu-se la acest obiect".

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)

raţiunii umane. Omul este, în virtutea capacităţii sale de a utiliza limbaje diferite, un *animal symbolicum*, o vieţuitoare simbolică. Limbajul verbal nu este decît unul dintre sistemele simbolice prin care omul interpretează şi-şi însuşeşte realitatea, alături de mit, artă, religie şi istorie. Pornind de la acest principiu, Cassirer a încercat să formuleze unele legi specifice ale sistemelor simbolice, căutînd să răspundă la întrebarea cum este posibil fenomenul de simbolizare. Răspunsul pe care acest savant îl formulează ar putea fi rezumat astfel: Prin puterea de reprezentare care este inerentă conştiinţei umane, fiecare fiinţă omenească îşi formulează datele existenţei într-una din formele simbolice cunoscute. În acest sens, limba nu repetă reprezentări prestabilite ale realităţii obiective, ci le instituie ca atare, prin chiar funcţionarea ei.

O altă direcţie de dezvoltare a semioticii moderne îşi are originea în domeniul logicii. Se consideră că începuturile abordării pe principii semiologice a logicii tradiţionale se află în celebra lucrare *Über Sinn und Bedeutung* (1892) a matematicianului şi logicianului german G o t t l o b F r e g e (1848-1925). Distincţia fondatoare între d e s e m n a r e (înţeleasă ca relaţie a semnului cu un obiect exterior lui, sau chiar ca însuşi acest obiect) şi s e n s (înţeles ca un conţinut implicit al semnului)[4], a fost ulterior dezvoltată de logicieni iluştri, între care sunt de menţionat B e r t r a n d R u s s e l l (1872-1970), prin lucrările *Principia mathematica* (1910-1913) şi *The History of Western Philosophy* (1946) şi, mai ales, elevul direct al lui Frege, R u d o l f C a r n a p (1891-1970), autorul lucrărilor *Logical Construction of the World* (1928) şi *Die logische Syntax der Sprache* (1934). Aceşti logicieni au depus mari eforturi teoretice în scopul definirii unei structuri logice elementare a limbajului natural, pornind de la premisa că logica fomală clasică poate fi privită ca modelul ideal al unei semiologii generale care să satisfacă exigenţele studiului ştiinţific şi sistematic al limbajului uman.

Un alt efort notabil de delimitare şi sistematizare a domeniului unei doctrine generale a semnului îi aparţine americanului C h a r l e s W i l l i a m M o r r i s (1901-1979), autorul cunoscutelor lucrări *Foundations of the Theory of Signs* (1938) şi *Signs, Language and Behavior* (1946), în care a încercat să concilieze empirismul logic al Şcolii Vieneze cu pragmatismul behaviorist american, propunînd

4. Pentru a clarifica distincţia propusă, Frege exemplifică prin cuvintele germane *Morgenstern* şi *Abendstern*: amîndouă au aceeaşi „desemnare" (*Bedeutung*), fiindcă se referă la planeta Venus, dar prezintă „sensuri" (*Sinn*) diferite: „steaua de dimineaţă" şi, respectiv, „steaua de seară".

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)

considerarea procesului de semnificare („semioză") ca rezultantă a interacțiunii a trei factori: „suportul semnului" (*sign vehicle*), „designatum" (ceea ce este desemnat) și „interpretantul" (comportamentul specific al unui organism implicat în procesul semiotic). Potrivit acestor trei factori centrali ai semiozei, Morris distinge trei domenii distincte ale semioticii: s i n t a x a (care cercetează relațiile formale dintre semnele ca atare), s e m a n t i c a (preocupată de relațiile dintre semne și designata) și p r a g m a t i c a (al cărei obiect de studiu ar trebui să-l constituie relațiile dintre semne și interpretanții lor)[5].

Mai recent, o prestigioasă încercare de a elabora principiile unei semiotici generale îi aparține savantului italian U m b e r t o E c o, prin lucrarea *Tratatto di semiotica generale* (1975, tradusă în limba română în 1982, sub titlul *Tratat de semiotică generală*)[6]. Pentru Umberto Eco, semiotica generală va trebui să includă în definiția ei o t e o r i e a c o d u r i l o r și o t e o r i e a p r o d u c ț i e i d e s e m n e. În ultimele decenii ale secolului XX, abordările teoretice ale domeniului semioticii au cunoscut o apreciabilă înflorire, mai ales după înființarea, în 1969, a Asociației Internaționale de Studii Semiotice, care editează, începînd din același an, revista „Semiotica". Între numele care s-au evidențiat în domeniu în această perioadă, citățm cîțiva cunoscuți cercetători, ale căror lucrări au fost traduse în limba română: R. Barthes, C. Maltese, A. J. Greimas, E. Buyssens, L. Prieto, I. Lotman, J. Kristeva, Tz. Todorov, J. Mukařovský și, dintre români, S. Marcus, P. Miclău și Maria Carpov.

5. De remarcat că această reprezentare triadică a sarcinilor semioticii își are o primă determinare la Ch.S. Peirce, care operează și interesante conexiuni cu tradiția europeană mai veche: „Ca urmare a faptului că fiecare representamen se află în relație cu trei lucruri – fundamentul, obiectul și interpretantul –, știința semioticii are trei ramuri. Prima este ceea ce Duns Scotus numește *grammatica speculativa*. O putem numi *gramatică pură*. Sarcina ei este aceea de a stabili ce trebuie să fie adevărat despre representamenul folosit de către orice inteligență științifică pentru ca el să poată întruchipa o *semnificație*. A doua este *logica* propriu-zisă. Este știința a ceea ce este în mod cvasinecesar adevărat despre representamenele unei inteligențe științifice pentru ca aceste representamene să poată fi valabile cu privire la orice *obiect*, cu alte cuvinte, pentru ca ele să poată fi adevărate. Să spunem că logica propriu-zisă este știința formală a condițiilor adevărului reprezentărilor. A treia, imitînd maniera lui Kant de a păstra asociațiile vechi de cuvinte atunci cînd căuta denumiri pentru conceptele noi, o numesc *retorică pură*. Sarcina ei este de a descoperi legile prin care în orice inteligență științifică un semn dă naștere altuia și mai ales un gînd produce alt gînd" (*op. cit.*, p. 270). Am identificat sursele antice ale acestui mod de a vedea lucrurile în MUNTEANU, *Natura semiotică*...
6. Versiunea ulterioară, în limba engleză, a acestei lucrări a fost publicată și ea recent într-o versiune românească (ECO, *O teorie*...).

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)

8.2. Semiotica lingvistică

Fie că îl considerăm ca pe un caz particular al mecanismului semiologic universal şi abstract, ca pe unul dintre multiplele limbaje existente sau posibile, fie că îl socotim drept modelul primar al oricărui tip de comunicare inter-umană, va trebui să acceptăm evidenţa că limbajul uman natural se prezintă ca fiind cel mai complex dintre sistemele semiotice cunoscute. Oricum, fie că ne apropiem de limbaj ca de o facultate tipică a speţei umane, aceea de a produce/înţelege semne verbale dotate cu sens, sau abordăm limbile istorice cunoscute ca realizări istorice ale acestei facultăţi universale, este evident că o abordare ştiinţifică a problemelor comunicării verbale nu poate fi concepută în afara naturii sale semiotice. Acest punct de vedere reprezintă un *datum* de la sine înţeles al ştiinţei moderne, acceptat prin consens de către lingvişti. Între diferitele abordări de tip semiologic ale limbajului se remarcă diferenţe sensibile nu doar în chestiuni de amănunt şi în opţiuni terminologice, ci şi, adesea, în chestiuni de principiu sau de accent teoretic în configurarea unui model descriptiv şi funcţional, pe baze semiologice, al limbajului natural. Efectuînd reducerile şi simplificările necesare discursului didactico-ştiinţific, putem considera că au fost formulate patru tipuri principale de ipoteze teoretice privitoare la natura semiotică a limbajului uman, şi anume:

8.2.1. *Ipoteza structurală saussuriană*

În perspectiva structuralistă clasică, post-saussuriană, o limbă ne apare ca un sistem de valori care se bazează pe opoziţii, în cadrul unor structuri specifice, între semnele lingvistice care alcătuiesc repertoriul respectivei limbi. Semnul lingvistic este definit ca un dat de natură psihică, structurat bilateral pe coordonatele unei relaţii dintre două laturi distincte şi inseparabile, semnificantul şi semnificatul. Semnul lingvistic include în mod inerent o formă de natură sonoră şi un conţinut de natură psihică. Conform concepţiei saussuriene, definirea esenţei semiotice a limbajului presupune postularea caracterului structural-funcţional al limbii ca sistem de semne. Pentru Saussure şi urmaşii săi, obiectivul principal al investigaţiei ştiinţifice îl constituie descrierea structurilor lingvistice şi a mecanismului intern al limbii.

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)

8.2.2. *Ipoteza glosematică*

Una dintre cele mai coerente abordări sistematice ale fenomenului langajier a fost dezvoltată în cadrul Şcolii lingvistice de la Copenhaga, al cărei reprezentant proeminent a fost Louis Hjelmslev. Acest savant şi-a propus realizarea, în perspectivă semiotică, a unei teorii a limbii bazate exclusiv pe principii şi criterii structurale interne şi inerente sistemului lingvistic. Limba îi apare lui Hjelmslev ca un construct formal-logic dedus deopotrivă din sistemul de semne abstract, dar şi din procesul lingvistic de comunicare. Definit pe criterii structural-funcţionale, semnul lingvistic este rezultatul relaţiei între două „functive": forma conţinutului şi forma expresiei. Elementele de structură internă nu prezintă o corespondenţă clară între nivelul expresiei şi nivelul conţinutului şi sunt calificate de Hjelmslev drept elemente necunoscute, ca „figuri ale planului conţinutului" şi „figuri ale planului expresiei". În această perspectivă, elementele lingvistice au un caracter semiotic doar ca urmare a scopului lor comunicativ, dar nu şi conform esenţei lor. Ca elemente ale limbii, semnele se află în relaţie de desemnare cu obiectele şi cu fenomenele lumii obiective.

8.2.3. *Ipoteza logicistă*

Prezentîndu-se mai mult ca un ansamblu de principii decît ca o descriere faptică a structurlor limbii, această direcţie se fundamentează pe contribuţiile teoretice ale unor logicieni precum G. Frege, B. Russell sau R. Carnap. Pentru logicieni, limba este un sistem de mijloace de expresie care se află într-o corespondenţă univocă cu serii de concepte şi clase logice. Semnul lingvistic este redus de logicieni la forma sa, adică la elementul substanţial, proiectat pe un unic nivel al comunicării, cel enunţiativ-asertiv. Modelele clasice ale acestui fel de a concepe limbajul sunt teoriile logicii formale şi metalimbajele diferitelor discipline ştiinţifice. Un caz particular al modelului logic al limbajului este gramatica generativ-transformaţională a lui N. Chomsky.

8.2.4. *Ipoteza behavioristă*

Este vorba despre o direcţie de cercetare practicată, pe urmele lui Ch. S. Peirce, de specialişti americani, între care sunt de menţionat semioticianul Ch. Morris şi lingvistul L. Bloomfield. Limbajul este privit de adepţii behaviorismului ca o funcţie a comportamentului uman. Ca determinare ultimă a esenţei limbii este propusă

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)

aşadar funcţia pragmatică a limbajului, limba fiind considerată exclusiv din perspectiva actelor de vorbire concrete. Semnul lingvistic este privit ca un *representamen*, adică un obiect fizic acţionînd ca un stimul şi reclamînd o reacţie de răspuns din partea interlocutorului. Cunoaşterea şi existenţa umană sunt reprezentate în termenii unui proces semiotic ai cărui constituenţi sunt semnul, interpretanţii şi interpretatorul. Cît priveşte semnificaţia unui semn lingvistic, aceasta este definită drept un „comportament îndreptat spre un scop" („goal seeking behavior") şi este redusă la relaţia între vorbitor şi ascultător.

8.2.5. *Ipoteza wittgensteiniană*

Gîndirea lui Ludwig Wittgenstein (1889-1951) a afectat profund reflecţia modernă asupra chestiunilor fundamentale privitoare la esenţa limbajului uman. În special conţinutul celebrului *Tractatus logico-philosophicus* (1921) a declanşat o dezbatere încă actuală printre filosofi şi teoreticienii limbajului. Expuse într-o formă extrem de condensată, aforistică şi adesea paradoxală, tezele wittgensteiniene incită în continuare la reflecţii şi încercări de interpretare. Punctul de plecare al demersului wittgensteinian pare să fi fost încercarea de a rezolva problemele şi aporiile filosofiei pornind de la analiza limbajului uman. În prelungirea logicii modale clasice, Wittgenstein postulează paralelismul dintre structura lumii şi structura limbajului[7]:

Limbaj	↔	Lume
|		|
Propoziţii	↔	fapte
|		|
Propoziţii elementare	↔	stări de lucruri
|		|
Nume	↔	obiecte

Pentru ilustrarea acestei teze iniţiale a filosofului, să citǎm in extenso primele propoziţii din *Tractatus*, dezvoltate în cadrul tezelor 1 şi 2 (trad. rom. Mircea Dumitru şi Mircea Flonta):

1. Lumea este tot ceea ce se întîmplă.
Lumea este totalitatea faptelor, nu a lucrurilor.

7. *Cf.* GRAYLING, *Wittgenstein*, p. 59.

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)

1.11. Lumea este determinată prin fapte şi prin aceea că acestea sînt *toate* faptele.
1.12. Căci totalitatea faptelor determină ce se întîmplă şi, de asemenea, tot ceea ce nu se întîmplă.
1.13. Faptele în spaţiul logic sînt lumea.
1.2. Lumea se descompune în fapte.

Tezele 3 („Imaginea logică a faptelor este gîndul") şi 4 („Gîndul este propoziţia cu sens") fundamentează ideea că existenţa ca atare, reflecţia ei logică şi formularea prin limbaj a acesteia alcătuiesc un întreg indisociabil. În cuprinsul tezelor 5 şi 6 se vorbeşte despre „funcţia de adevăr a propoziţiilor elementare", arătîndu-se că adevărul fiecărei propoziţii este independent de al celorlalte întrucît, fiind alcătuite din nume care desemnează obiecte, propoziţiile nu conţin nici o „constantă logică". Se deduce astfel axioma socotită de mulţi interpreţi drept cheia gîndirii wittgensteiniene: „*Limitele limbajului meu* semnifică limitele lumii mele" (5.6). Tot ceea ce poate fi rostit ar trebui, de aceea, să realizeze acele structuri logice care sunt comune limbajului şi realităţii. Or, prin caracterul lor de ecuaţii, enunţurile matematicii sunt singurele care indică echivalenţa reală a unor propoziţii. În rest, afirmă Wittgenstein, despre lume ca întreg, despre sensurile existenţei, ale vieţii şi ale morţii, despre valori şi despre Dumnezeu însuşi nu putem rosti nimic cu ajutorul limbajului. Aşa încît, ultimul enunţ din *Tractatus* (teza nr. 7) reprezintă consecinţa firească a demonstraţiilor anterioare: „Despre ceea ce nu se poate vorbi trebuie să se tacă".

8.2.6. *Ipoteza funcţionalistă*

În încercarea de a remedia unele deficienţe ale structuralismului descriptiv practicat de mulţi dintre lingviştii care se revendicau de la moştenirea saussuriană, în a doua jumătate a secolului XX, o seamă de învăţaţi, între care R. Jakobson, A. Martinet şi E. Coseriu, au deplasat accentul teoretic pe conceptul de funcţie lingvistică. Recuperînd elementele viabile ale lingvisticii tradiţionale, pre-saussuriene, ca şi unele sugestii din domenii conexe cercetării lingvistice propriu-zise (K. Bühler, „idealismul lingvistic" german şi cel italian), funcţionaliştii arată că descrierea structurilor limbii trebuie făcută într-o perspectivă deopotrivă dinamică şi explicativă, în sensul evidenţierii funcţiilor unităţilor şi structurilor în cadrul mecanismului de funcţionare a sistemului. A. Martinet în domeniul structurilor fonematice şi E. Coseriu în cel al structurilor semantice au făcut un important pas înainte în direcţia înţelegerii adecvate a dinamicii istorice a schimbărilor lingvistice, deplasând accentul de la explicaţia

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)

tradițională de tip cauzalist către una de tip finalist: tot ceea ce se petrece în limbă se petrece în vederea unui scop determinat de necesitățile comunicării verbale[8]. Cu nuanțe și argumente diferite, atît Martinet, cît și Coseriu amendează opoziția stabilită de Saussure între ceea ce este static și ceea ce este dinamic în limbă, între „sistem" și „evoluție", arătînd că schimbările lingvistice au în mod necesar un caracter sistematic, în măsura în care, determinate de un scop implicit comunicării verbale, nu afectează nici un moment funcționalitatea sistemului, chiar dacă, în timp, pot conduce la modificări structurale importante. Caracter aparent antinomic, subliniază Coseriu, au doar abordarea descriptivă, respectiv diacronică a faptelor de limbă, așadar pozițiile metodologice ale cercetătorilor și nu faptele de limbă ca atare. În consecință, întrucît principiul adecvării cercetării la specificitatea obiectului de studiu impune adoptarea celor mai potrivite poziții, metode și instrumente de lucru, descrierea sincronică a faptelor de limbă și urmărirea în timp a evoluției trebuiesc practicate în mod complementar.

8. Pentru detalii suplimentare privind ideile profesate de R. Jakobson, A. Martinet și de alți reprezentanți ai funcționalismului, v. FRÂNCU, *Curente...*, p. 51 și urm.

BDD-B326-09 © 2005 Polirom
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:04:06 UTC)